

II. NÜFUS YAPISI VE DEMOGRAFİ

II. 1. Nüfus Büyüklüğü ve Yoğunluğu

Türkiye’de verileri yayınlanmış olan en son nüfus sayımı 2000 yılının Ekim ayında yapılmıştır. Bu nüfus sayımından iki yıl sonra açıklanan ve seçimlerde baz alınan kesin sonuçlara göre 2000 yılında Türkiye’de 67.803.927 kişi yaşıyordu.

Km² başına düşen insan sayısı 88’dir.

Cumhuriyet tarihinin ilk nüfus sayımının yapıldığı 1927 yılında 13.600.000 olan nüfus ve km² başına 18 nüfus yoğunluğu 73 yılda hemen hemen 5 kat artış göstermiştir. (Ek 1, Sayım Sonuçları, sf. 294)

Türkiye’nin nüfusu 1927-1935 döneminde yılda ortalama 314 bin kişi, 1990-2000 döneminde ise ortalama 1 milyon 133 bin kişi artmıştır.

Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü’nün hesaplarına göre 2006 yılı sonunda Türkiye genelinde nüfus 74 milyon 530 bin 739 olarak verilmiştir. (Ek 2, NVİGM çizelgesi, sf. 295) Bu rakamlar fakat Türkiye’de anda yaşayan nüfusu değil, TC vatandaşı konumunda olanları belirlemektedir. Türkiye’de anda yaşayan nüfusu, Devlet Planlama Teşkilatı-DPT 2005 sonunda 72,9 milyon olarak, Türkiye İstatistik Kurumu (Eski adıyla Devlet İstatistik Enstitüsü) TÜİK ise Nüfus Projeksiyonlarında 2006 ortasında 73 milyon 785 bin kişi olarak hesaplıyordu. Bu hesaplamalara göre 2007 sonunda nüfusun 75 milyona vardığı anlamına gelirdi. Buna göre nüfus yoğunluğu km² başına 96 kişi idi.

2006 yılında çıkarılan 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu kapsamında oluşturulmuş olan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi’nin (ADNKS) sonuçları 21 Ocak 2008 tarihinde kamuoyuna açıklandı. Bu çalışma sonuçlarına göre, 31 Aralık 2007 tarihi itibarıyla Türkiye **toplam nüfusu 70.586.256 kişidir. Nüfus yoğunluğu km² başına 92 kişidir.**

Yani Ocak 2008’e kadar bütün hesaplamalarda baz alınan ve kendileri de 2000 Nüfus Sayımı

sonuçlarını baz alan nüfus projeksiyonları ile 2007 ADNKS nüfus sonuçları arasında yaklaşık 4,5 milyon kişi fark bulunmaktadır. TÜİK'in bu konudaki açıklamasında "Yeni nüfus projeksiyonları hazır oluncaya kadar, Kasım 2007 döneminden itibaren hanehalkı işgücü anketi sonuçları, ADNKS'den elde edilen toplam nüfusa dayalı olarak yayımlanacak ve geçmiş dönem karşılaştırmalarına imkan sağlamak açısından veri sayfasında yer alan ayrı bir başlık altında "Kasım 2006 ve sonrasına ilişkin sonuçlar (ADNKS'ye göre düzenlenmiş)" zaman serisi olarak yer alacaktır." denmektedir.

Ben bu durumda Nüfus bağlamında verili en son resmi rakamlar olan ADNKS' sonuçları ve buna dayalı rakamları çıkış noktası olarak alacağım. Henüz ADNKS sonuçlarının uygulanmamış olduğu istatistiklerde verili en son istatistiklere başvuracağım (ADNKS sonuçları, Ek 2A, sf. 298)

II. 2. Nüfus Artış Hızı

Yıllık nüfus artış hızı 1940-1945 yılları arasındaki dönemde (İkinci Dünya Savaşı yılları) binde 10.6 (ya da % 1) ile en düşük seviyede iken, 1955-1960 döneminde binde 28.5 ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

Nüfustaki bu yüksek artış hızı 1960-1985 döneminde önemli bir değişim göstermemiş, ancak 1985'den sonra hız önemli ölçüde yavaşlama eğilimi içine girmiştir.

Yıllık nüfus artış hızı 1980-85 döneminde binde 24.9, 1985-90 döneminde binde 21.7 iken, 1990-2000 arasındaki 10 yıllık dönemde binde 18.3'e (% 1.83) gerilemiştir.

1945'den sonra ilk kez bu dönemde nüfus artış hızı % 2'nin altına düşmüştür.

Bu gelişmenin izlenen nüfus politikalarıyla doğrudan bağı vardır. 1960'lı yıllara kadar nüfus artışını teşvik edici, bu yıllardan sonra ise nüfus artışını sınırlayıcı politikalar izlenmiştir. 1965 yılında devreye sokulan "Nüfus Planlaması Hakkında Kanun" nüfus artışını kontrol altında tutmaya ve hızı düşürmeye yönelik bir kanundur.

Nüfus artış hızında gerileme eğiliminin ne ölçüde devam ettiğini bir dahaki sayım gösterecektir. Herhalde gerileme eğiliminin sürdüğünden fakat düşme hızının yavaşladığından yola çıkılmalıdır.

TÜİK hesaplamalarına göre 2004 yılında nüfus artış hızının binde 12,9'a, 2006 yılında binde 12,4'e kadar gerilediği varsayılmaktadır. (Ek 3. Nüfus ve Kalkınma göstergeleri, sf. 300)

II. 3. Şehir ve Köy Nüfusu

2000 yılı sayımının kesin sonuçlarına göre Türkiye'de şehirlerde (il ve ilçe merkezlerinde) yaşayan insanların sayısı 44.006.274'tü. Yani 2000 yılında Türkiye nüfusunun % 64,9'u şehirlerde yaşıyordu. Köylerin nüfusu ise 23.797.653'tü. 2000 yılında nüfusun % 35,1'i köylerde yaşıyordu.

ADNKS sonuçlarına göre Şehir Nüfusu 31 Aralık 2007 itibarıyla 49.747.859, köy nüfusu ise 20.838.397 kişi idi. Yani 2007 sonuna gelindiğinde Türkiye nüfusunun % 70,48'i şehirlerde, % 29,52'si köylerde yaşıyordu.

Gelişmelere bakıldığında şunlar görülmektedir:

*1927-1950 döneminde şehirlerde yaşayan nüfusun oranı önemli bir değişim göstermemiş, 1950 sonrasında şehirlerde yaşayan nüfusun oranı hızla artmıştır.

*Şehirlerde yaşayan nüfus, köylerde bulunan nüfusa göre çok büyük bir hızla artmaktadır.